

Kansrijke en kansarme opleidingen

'Het initiële onderwijs (...) moet alert reageren op veranderingen in de arbeidsmarkt en leerlingen aanmoedigen kansrijke opleidingen te volgen.' Regionaal overleg moet bewerkstelligen 'dat opleidingen die nodig zijn voor de regionale arbeidsmarkt gegarandeerd zijn en dat opleidingen zonder perspectief voorkomen worden.' Dat staat in de recente kabinetsreactie (p.5-7) op het rapport van de Commissie Arbeidsparticipatie.^{1,2} Het kabinet vindt dus dat het VMBO en het MBO hun leerlingen doelmatig moeten klaarstomen voor de regionale arbeidsmarkt, zodat de gediplomeerde MBO'er direct met aangepaste startcompetenties aan de slag kan, en dat ze geen belastinggeld moeten verspillen aan opleidingstrajecten waar de regionale arbeidsmarkt niet om vraagt. Dat is een rationele beleidsvisie, maar wel een visie met oogkleppen. Men focust op de kortetermijnbelangen van de regionale werkgevers en men reduceert de belangen van de MBO-student tot werkzekerheid binnen de regio, eveneens op de korte termijn.

De kabinetsreactie is kennelijk geschreven door ambtenaren van Economische Zaken en Sociale Zaken & Werkgelegenheid, waartegen de ambtenaren van Onderwijs blijkbaar weinig weerwerk hebben kunnen geven. Van de OCW-ambtenaren hadden we een genuanceerder standpunt mogen verwachten. Zij zouden hebben gezegd: laten we deze stellingen toespitsen op de praktijkgerichte varianten van het VMBO en op het kort-MBO, laten we de horizon van MBO-3 en MBO-4 niet beperken tot de regio en zeker niet tot de regionale arbeidsmarktperspectieven voor de abiturienten van het lang-MBO (vele gediplomeerden stromen immers naar het HBO door!). Het is niet verstandig om de regionale werkgevers zo'n zware stem te geven in het beleid aangaande het lang-MBO, en zeker niet in het formuleren van de definitie van 'kansrijke vs. kansarme opleidingen'.³ Voor de leerling is een opleiding is niet alleen kansrijk als de stageplaatsen voor het oprapen liggen en het diploma een hoge kans geeft om op korte termijn een baan te vinden op de regionale arbeidsmarkt. Het gaat ook om de vraag of de opleiding op langere termijn een goede basis biedt, zowel voor vervolgoopleidingen als voor de beroepsloopbaan, en niet alleen op de regionale maar ook op de nationale en internationale arbeidsmarkt.

Wat is een kansrijke opleiding? Laten we allereerst vaststellen dat die vraag niet klopt. De vraag moet luiden: wat is een kansrijke opleiding voor leerling X? In het voorgaande werden de volgende antwoorden gegeven:

- a) Een opleiding waarin X voldoende kans heeft een *geschikte stageplaats* te vinden.
- b) Een opleiding die X voldoende kans geeft na het behalen van het diploma met een niet te lange zoekduur *werk te vinden en te behouden* binnen de zoekhorizon die voor hem/haar openligt (en dus ook: een opleiding die voor X een voldoende wijde zoekhorizon openlegt).
- c) Een opleiding die X voldoende voorbereidt op *geschikte vervolgoopleidingen* die voor hem/haar openliggen.
- d) Een opleiding die voor X *een goede basis legt voor levenslang leren en werken*.

Maar de OCW-ambtenaren zullen nog niet tevreden zijn met dit rijtje. In de eerste plaats niet omdat de items in theoretisch opzicht nog netter geformuleerd moeten worden. En in de tweede plaats omdat de missie van initiële opleidingen veel ruimer is dan hierboven gesuggereerd is. Deze omvat ook:

- e) Een opleiding waarin X de kans krijgt zijn/haar *talenten* tot ontwikkeling te brengen.
- f) Een opleiding met behulp waarvan X zijn/haar *ambities* kan verwezenlijken.
- g) Een opleiding waarin X zijn/haar *belangstellingen* kan uitdiepen.
- h) Een opleiding waarin X aan zijn/haar persoonlijke vorming kan werken, zijn/haar persoonlijke problemen kan oplossen, zijn/haar 'developmental tasks' kan volbrengen.

De opstellers van de kabinetsreactie hebben de economische Factor Arbeid voor ogen: jeugdig mensenmateriaal dat tot soepel-inzetbare arbeidskrachten moet worden veredeld ten behoeve van regionale segmenten van de arbeidsmarkt. Dat is geen verkeerde invalshoek voor de onderwijspolitiek. Maar men moet in het oog houden dat het hier om *facetplanning* gaat, die de overall-planning van de beleidssector Onderwijs wel kan voeden, maar niet mag domineren. Ik heb hierboven aannemelijk trachten te maken dat de onderwijspolitiek, bijvoorbeeld inzake het lang-MBO, méér facetten in de beschouwing moet betrekken dan alleen de regionale arbeidsmarktpolitiek.

¹ *Kabinetsreactie op hoofdlijnen op het rapport van de Commissie Arbeidsparticipatie (27/6/2008)*. URL: http://docs.minszw.nl/pdf/35/2008/35_2008_3_11986.pdf

² <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=426>

³ Vergelijk ook de kritische kanttekeningen van de Onderwijsraad bij de zware stem die de paritair samengestelde commissies Onderwijs-Bedrijfsleven bij het vaststellen van de eindtermen van het lang-MBO hebben (<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=405>).